

Συνάδελφοι, καλή σας μέρα.

Θεωρώ ότι στους συμμετέχοντες δεν υπάρχουν πολλοί που αμφισβητούν τη χρησιμότητα των OER κι έτσι δεν θα υποστηρίξω γιατί εν γένει είναι καλό πράγμα για την εκπαίδευση.

Θέλω να επικεντρώσω σε δύο ερωτήματα: Πρώτον, η ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα στους OER και την πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα και την Κύπρο. Υπάρχει; Ποια είναι;

Δεύτερον, η ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα στους OER και την εξαποστάσεως εκπαίδευση. Υπάρχει; Ποια είναι;

Ελπίζω ότι βρήκατε χαριτωμένο τον τίτλο της παρουσίασης μου (Εκπαιδευτικοί) «Πόροι που δεν μοιράζονται είναι πόροι χαμένοι» όμως δεν τον έβαλα μόνο για να σας διασκεδάσω. Το εννοώ. Πολλά πράγματα είναι σημαντικό να μοιραζόμαστε στη ζωή μας, αλλά δεν είναι όλα το ίδιο. Υπάρχουν πλευρές της προσωπικής μας ζωής και της πνευματικής μας παραγωγής που και χωρίς να τις μοιραζόμαστε με άλλους ανθρώπους έχουν σημασία και αξία που προκύπτει από την ίδια τη διαδικασία παραγωγής τους.

Όμως οι εκπαιδευτικοί πόροι, εξ ορισμού είναι για να μοιράζονται, πρώτα απόλα με τους μαθητές μας και στη συνέχεια και με άλλους δασκάλους σαν εμάς.

Ας υπενθυμίσουμε όμως τί ακριβώς είναι οι ΑΕΠ, ή τουλάχιστον τί εννοώ εγώ:

- Είναι εκπαιδευτικοί πόροι, δηλαδή σχέδια μαθημάτων, βιβλία, βίντεο, χάρτες, ασκήσεις, ηχητικά ντοκουμέντα και άλλα σχεδιασμένα για διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση που δίδονται με άδειες ελεύθερης χρήσης (CC BY, CC BY-SA) για όλους προς αναδιανομή, αναπροσαρμογή, και χρήση μέρους ή όλου. Συνήθως ψηφιακά.
- Δεν είναι οποιοδήποτε υλικό διατίθεται χωρίς κόστος στο διαδίκτυο.
- Δεν είναι καν οποιοδήποτε υλικό διατίθεται με άδεια Creative Commons, διότι ορισμένες άδειες cc δεν επιτρέπουν την αλλαγή ή μερική χρήση
- Δεν είναι υλικό κλειστό που διατίθεται δωρεάν, πχ ένα κλειδωμένο pdf από το οποίο δεν μπορώ να πάρω μια φωτογραφία ή ένα διάγραμμα και να το μεταφράσω στη γλώσσα μου
- Δεν είναι ολοκληρωμένα μαθήματα (λχ moocs) που προσφέρονται δωρεάν ως μάθημα αλλά όχι ως υλικό.
- Τέλος δεν είναι υποχρεωτικό να έχουν παραχθεί εθελοντικά και να έχουν δοθεί από τους δημιουργούς τους δωρεάν.

Open Educational Resources – OER Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι

- Ψηφιακοί πόροι σχεδιασμένοι για διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση, με άδειες ελεύθερης χρήσης προς αναδιανομή, αναπροσαρμογή, και χρήση μέρους ή όλου.
- Δεν είναι οτιδήποτε διατίθεται «δωρεάν» στο διαδίκτυο.
- Δεν αρκεί να διατίθεται με Creative Commons, αν δεν επιτρέπει αλλαγή ή μερική χρήση (μόνο CC BY, CC BY-SA).
- Δεν είναι OER αν είναι υλικό 'κλειστό'.
- Δεν είναι ολοκληρωμένα μαθήματα (λχ MOOC) που προσφέρονται δωρεάν ως μάθημα, αλλά όχι ανοικτά ως υλικό.
- Δεν είναι υποχρεωτικό να έχουν παραχθεί 'εθελοντικά'.

Το ουσιαστικό νόημα των OER είναι η ενθάρρυνση και διευκόλυνση του μοιράσματος. Και

«Για να μοιράζονται»

Ναι, αλλά:

- Ποιότητα;
- Έλεγχος;
- Κατεύθυνση;
- Κίνητρο;
- Βιωσιμότητα;

κανένας δεν έχει αντίρρηση στο ότι πράγματι οι OER το επιτυγχάνουν αυτό. Η αντίρρηση - που υπάρχει, και ιδεολογικά αλλά και πρακτικά- είναι ότι μπορεί οι OER να διευκολύνουν το μοίρασμα αλλά χάνουν σε άλλα σημαντικά: την ποιότητα, την κατευθυνόμενη παραγωγή, τον έλεγχο και το κίνητρο του συγγραφέα-παραγωγού.

Και εδώ θα κάνουμε μια βουτιά πολύ μακριά στο παρελθόν:

Χαρακτηριστικό της έμβιας ύλης, των ζωντανών οργανισμών, είναι η τάση της για αναπαραγωγή, δηλαδή οργάνωση και άλλης ύλης με όμοιο τρόπο. Χαρακτηριστικό της νοήμονος έμβιας ύλης, της ανθρώπινης κοινωνίας, είναι ο πολιτισμός και ειδικότερα τα πνευματικά δημιουργήματα. Η αναπαραγωγή της ανθρώπινης κοινωνίας, περιλαμβάνει και την διάδοση των πνευματικών της δημιουργημάτων: διάδοση μέσα σε κάθε κοινωνία, διάδοση από τον ένα τόπο στον άλλο μεταξύ σύγχρονων κοινωνιών και διάδοση από μια κοινωνία σε μελλοντικές. Διάδοση λοιπόν πνευματικών δημιουργημάτων στην κοινωνία, στο χώρο και στο χρόνο.

Πώς φτάσαμε εδώ;

Μια βουτιά στο μακρινό παρελθόν:

- Έμβια ύλη: αναπαραγωγή
- Νοήμων έμβια ύλη: αναπαραγωγή (και) πολιτισμού
- Διάδοση πνευματικών δημιουργημάτων: άμεση και έμμεση
- Δραστηριότητες με αποτέλεσμα τη διάδοση: εμπόριο, πόλεμος, τουρισμός, αρπαγή, καλλιτεχνία, αρχαιολογική έρευνα, ...
- Δραστηριότητες με σκοπό τη διάδοση: εκπαίδευση κ έκδοση (μόνο;)

Στην αρχή η διάδοση του πολιτισμού γινόταν μόνο κατευθείαν και άμεσα. Κατευθείαν, δηλαδή με την ταυτόχρονη παρουσία 'αποστολέα' και 'παραλήπτη' και άμεσα, δηλαδή χωρίς ενδιάμεση αποτύπωση. Πέρασαν εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια μέχρι να μάθει ο άνθρωπος να αναπαριστά τα πνευματικά του δημιουργήματα αποτυπώνοντάς τα σε μη έμβια ύλη, όπου έμεναν σταθερά και μόνιμα. Σταθερά, ώστε να μην εξαρτώνται από τις καθημερινές διακυμάνσεις του δημιουργού και μόνιμα έτσι ώστε να μην εξαρτώνται από τη διάρκεια της ζωής του.

Αφότου η διάδοση του πολιτισμού έπαψε να είναι μόνο άμεση, γίνεται μέσω πολλών κοινωνικών δραστηριοτήτων με κοινό στοιχείο την επικοινωνία μέσω αναπαραστάσεων πνευματικών δημιουργημάτων: εμπόριο, πόλεμος, μετανάστευση, τουρισμός, αρχαιολογική έρευνα, καλλιτεχνία, ... Και ενώ τέτοιες υπάρχουν πάρα πολλές, έχω βρει μόνο δύο που έχουν ρητό και κύριο σκοπό τη διάδοση των πνευματικών δημιουργημάτων: μία αρχέγονη (η εκπαίδευση) και μια πρόσφατη (η έκδοση).

Συνάντηση και σύγκρουση

- Εκπαίδευση (ανέκαθεν)
- Έκδοση ('πρόσφατα')
- Συνάντηση: σχολικό βιβλίο → εκπαιδευτικοί πόροι
- Σύγκρουση, επιχειρηματική, νομική, ιδεολογική: OER

- Ο πάντοτε κοινωνικά ανατρεπτικός ρόλος της τεχνολογίας (όμως το αν και ποιος θα ωφεληθεί δεν είναι δεδομένο, βλ. 'Sapiens', Y. N. Harari)

Η εκπαίδευση είναι η κοινωνικά οργανωμένη προετοιμασία των 'επόμενων' μελών της κοινωνίας. Ξεκινάει από το βασικό βιολογικό χαρακτηριστικό που ξεχωρίζει τον άνθρωπο από τα άλλα πρωτεύοντα θηλαστικά: τη μεγάλη διάρκεια ωρίμανσης των νηπίων του.

Η έκδοση, ή δημοσιοποίηση (publishing)

είναι η κατασκευή 'αντιγράφων' ενός πολιτιστικού προϊόντος με σκοπό τη δημόσια διάθεσή τους σε πολλούς άλλους. Είναι ίσως η ισχυρότερη μορφή ανεξαρτητοποίησης του δημιουργήματος από το δημιουργό. Προϋποθέτει τεχνολογία της μαζικής αναπαραγωγής: βιβλία, ταινίες, δίσκους, και τρόπους διανομής τους.

Και οι δύο αυτές μορφές διάδοσης συναντιόνται στην έκδοση αρχικά σχολικών βιβλίων και σήμερα πλέον κάθε είδους ψηφιακών εκπαιδευτικών πόρων. Οι OER είναι ένας νέος τρόπος έκδοσης, που στηρίζεται στις δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας, και που όμως έρχεται σε αντίθεση με το οικονομικό και νομικό μοντέλο στο οποίο έχουν στηριχτεί μέχρι σήμερα οι εκδότες.

Σχηματικά λοιπόν, η πλευρά των OER λέει πως έτσι εξασφαλίζουμε το καλύτερο μοίρασμα των ΕΠ και έχουμε τρόπους να εξασφαλίσουμε και την ποιότητά τους. Η πλευρά των κλασικών εκδοτών λέει πως έτσι εξασφαλίζουμε την καλύτερη ποιότητα των ΕΠ και θα έχουμε τρόπο να φροντίσουμε και το μοίρασμά τους.

Ο καθείς και τα όπλα του

- OER: (εκπαιδευτικοί) Πόροι που δεν μοιράζονται είναι πόροι χαμένοι (ας τους μοιραζόμαστε και βρίσκουμε τρόπους να είναι ποιοτικοί)
- Εκδότες: Το φτηνό το κρέας το τρων τα σκ'λιά (οι shùλλοι) (ας κάνουμε καλό υλικό και βρίσκουμε τρόπο να το μοιράζουμε)

Δεν θα το συζητήσω αυτό εδώ. Η αλήθεια είναι πως αφού δοθούν οι πρώτες αψιμαχίες γύρω από τα πρακτικά ζητήματα, πώς δηλαδή θα εξασφαλίσουμε τον έλεγχο ποιότητας στους ΑΕΠ, πώς θα πληρώνονται αυτοί που κατ' επάγγελμα συνθέτουν εκπαιδευτικούς πόρους κλπ, το ζήτημα καταλήγει να είναι θέμα αξιών: πόσο μια κοινωνία θέλει να προστατεύει την οικονομική εκμετάλλευση των πνευματικών δημιουργημάτων και πόσο θέλει να τα αξιοποιήσει για την εκπαίδευση. Έκαστος εφ' ώ ετάχθη.

Μοιράζω και Μοιράζομαι

πόροι που δεν μοιράζονται, είναι πόροι χαμένοι

«να μοιράζονται» με την έννοια του μοιράζω, δηλαδή διανέμω και
και
«να μοιράζονται» με την έννοια του μοιράζομαι, δηλαδή κοινή χρήση (share)

Κοινή χρήση και από μελλοντικούς δυνητικούς παραγωγούς νέων εκπαιδευτικών πόρων που χρησιμοποιούν ελεύθερα αυτούς ή μέρος τους ή παραλλαγή τους

Οι εκπαιδευτικοί πόροι λοιπόν, είναι, εξ ορισμού, κατασκευασμένοι για να μοιράζονται. Εκπαιδευτικοί πόροι που δεν μοιράζονται, είναι πόροι χαμένοι.

Σημαίνει αυτό ότι πρέπει να είναι ΑΕΠ; Δεν μπορούν να μοιράζονται (στους φοιτητές) όπως μοιράζονται τόσα χρόνια, αιώνες, μέσω των εκδοτών, με

συγγραφείς και εκδότες να διατηρούν τα πνευματικά δικαιώματα;

Δεν μπορούν απλώς να διατίθενται ελεύθερα στο διαδίκτυο;

Εδώ χρειάζονται διευκρινίσεις για το «να μοιράζονται». Στα ελληνικά αυτό σημαίνει δύο διαφορετικά πράγματα:

Πρώτον «να μοιράζονται» με την έννοια του μοιράζω, δηλαδή διανέμω. Να μοιράζονται λοιπόν στους φοιτητές, στους αναγνώστες, στους χρήστες του περιεχομένου.

Δεύτερον «να μοιράζονται» με την έννοια του μοιράζομαι, δηλαδή κάνω από κοινού χρήση, αυτού που στα αγγλικά λέμε share. Να έχουν λοιπόν κοινή χρήση και από μελλοντικούς δυνητικούς παραγωγούς άλλων εκπαιδευτικών πόρων που χρησιμοποιούν ελεύθερα αυτόν ή μέρος του ή παραλλαγή του.

Την περίοδο της πανδημίας υπάρχει μια παγκόσμια σύγκρουση ανάμεσα σ' αυτούς που υποστηρίζουν ότι η υγεία έχει απόλυτη προτεραιότητα σε σχέση με την οικονομία και σε αυτούς που πιστεύουν ότι δίνοντας απόλυτη προτεραιότητα στη δημόσια υγεία υπονομεύουμε, ενδεχομένως και μακροπρόθεσμα, τις ατομικές μας ελευθερίες και πως η κατάρρευση της οικονομίας μπορεί να δημιουργήσει

μεγαλύτερη ζημιά, ακόμη κι αν τη μετρήσουμε μόνο σε ανθρώπινες ζωές. Οι δύο πλευρές δεν ξεχωρίζουν μόνο από την ηλικία των υποστηρικτών τους. Ξεχωρίζουν συχνά και από το επάγγελμα και τον εργοδότη. Είναι εύκολο για μένα, καθηγητή κρατικού πανεπιστημίου με σταθερό μισθό που δεν κινδυνεύει παρά με μια μικρή ενδεχομένως μείωση, να δίνω μικρότερη προτεραιότητα στην οικονομία, σε αντίθεση με τον μαγαζάτορα και τους υπαλλήλους τους που ίσως πάρουν ένα στοιχειώδες επίδομα επιβίωσης. Ανάλογα ισχύουν και για τα OER: είναι πολύ πιο εύκολο για μένα, καθηγητή κρατικού πανεπιστημίου να προσφέρω, δήθεν δωρεάν τον ήδη πληρωμένο χρόνο μου για το καλό της παγκόσμιας εκπαιδευτικής κοινότητας κερδίζοντας και τη σχετική αναγνώριση, σε σχέση με τον εκδότη αλλά και τον υπάλληλο του βιβλιοπωλείου.

Και ποιος πληρώνει το μάρμαρο;

- COVID και OER: με την άνεση του σταθερού μισθού μου ☺
Οι ανθρώπινες υπηρεσίες και προϊόντα έχουν κόστος παραγωγής
- Διόδια και OER:
Να πληρώσουν όλοι! Να πληρώσουν αυτοί που τα χρησιμοποιούν!
- Κοινωνικές αποφάσεις:
ιδεολογικά τα κριτήρια, αλλά αντικειμενική η πληροφόρηση

Με δεδομένο ότι όλες οι ανθρώπινες υπηρεσίες και προϊόντα έχουν κόστος παραγωγής, το ερώτημα αν σε αυτό το κόστος παραγωγής των Εκπαιδευτικών Πόρων θα πρέπει να συμμετέχουν και αυτοί που τους χρησιμοποιούν (εκπαιδευτικοί και μαθητές).

Το ίδιο ισχύει και σε ένα πιο τετριμμένο αλλά γνωστό σε όλους παράδειγμα: πρέπει να έχουμε διόδια στους δρόμους; Δηλαδή πρέπει να συμμετέχουν στο κόστος των δρόμων ιδιαίτερα αυτοί που τους χρησιμοποιούν ιδιαίτερα;

Αυτό είναι μια καθαρά κοινωνική απόφαση η οποία δεν μπορεί παρά να παρθεί με ιδεολογικά κριτήρια. Μπορεί όμως να παρθεί με σωστή ή λάθος πληροφόρηση. Υπάρχουν δύο απόψεις και θα προσπαθήσω να τις διατυπώσω σύντομα και δίκαια από την πλευρά της καθεμιάς:

Η πρώτη άποψη στηρίζεται στο ότι η εκπαίδευση είναι κοινωνική επένδυση στο μέλλον.

Κάθε οικονομικό εμπόδιο που μπαίνει στον ατομικό μαθητή (και το οικογενειακό του περιβάλλον) οδηγεί είτε σε χειρότερη εκπαίδευση είτε σε εκπαίδευση των λιγότερο κατάλληλων (λχ. αυτών που έχουν να πληρώσουν και όχι αυτών που μπορούν να μάθουν καλύτερα)

Οι δύο θέσεις:

- Η εκπαίδευση είναι κοινωνική επένδυση στο μέλλον: να μην έχει ατομικά οικονομικά εμπόδια
- Η (άμεση ή έμμεση) επιδότηση της παραγωγής διαστρεβλώνει την αγορά, καταλήγοντας σε κατώτερα και παρωχημένα προϊόντα. (Να επιδοτήσουμε, αν θέλουμε, τους φοιτητές, όχι τα βιβλία.)

Η άλλη άποψη ξεκινά από το ότι η παροχή οποιασδήποτε υπηρεσίας ή προϊόντος χωρίς κόστος (ή με επιδότηση της παραγωγής του) οδηγεί σε διαστρεβλώσεις

της αγοράς οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα να μην επιλέγονται τα καλύτερα προϊόντα ή υπηρεσίες, εν προκειμένω να μην επιλέγονται οι καλύτεροι εκπαιδευτικοί πόροι. Αν η κοινωνία θέλει να δώσει τη δυνατότητα σε όλους όσοι μπορούν να σπουδάσουν, πρέπει να επιδοτήσει αυτούς και όχι τους συγγραφείς εκπαιδευτικών πόρων.

Ξέρω ότι στην Ελλάδα και την Κύπρο (λιγότερο) είμαστε καχύποπτοι στα επιχειρήματα της αγοράς για την εκπαίδευση. Ιδίως στη δική μου γενιά είναι ανάθεμα. Όμως δεν πρέπει να αγνοούμε ότι μια παραγωγή εκπαιδευτικών πόρων είτε κατευθυνόμενη από το κράτος είτε άναρχη από εθελοντές κινδυνεύει όχι μόνο να μην προάγει το καλύτερο, αλλά και να επικεντρωθεί στις περιοχές που ξέρουμε αγνοώντας τις νέες.

Εδώ θα μας βοηθήσει λίγο η οικονομική θεωρία των δημόσιων αγαθών (public goods).

Έχει λοιπόν η μαθηματικά θεμελιωμένη αυτή θεωρία ένα θεώρημα που αποδεικνύει ότι η αγορά καθορίζει τις τιμές των αγαθών με βέλτιστο τρόπο, κάτω βέβαια από ορισμένες συνθήκες-υποθέσεις, ανάμεσά τους η λογική συμπεριφορά των ανθρώπων (πχ ότι μεταξύ δύο ίδιων προϊόντων θα επιλέξεις τη μικρότερη τιμή), η ανταγωνιστική κατανάλωση (αν

Και λίγη οικονομική θεωρία: Δημόσια Αγαθά

- Το θεώρημα της βέλτιστης ισορροπίας προσφοράς και ζήτησης μέσω του μηχανισμού της αγοράς
- Και οι υποθέσεις του:
 - Λογική ανθρώπινη συμπεριφορά
 - Ανταγωνιστική κατανάλωση
 - Ατομικός αποκλεισμός σε πληρωμή και χρήση
- Δημόσια αγαθά
 - Φάροι, Εθνική άμυνα, Δάση, Καθαρή ατμόσφαιρα
- Είναι οι ψηφιακοί εκπαιδευτικοί πόροι δημόσιο αγαθό; (μη ανταγωνιστική κατανάλωση)

φάω εγώ το μήλο δεν θα το έχεις εσύ), και η αρχή του αποκλεισμού όσων δεν πληρώνουν (αν δεν θέλεις να πληρώσεις για το σινεμά, δεν θα πας). Υπάρχουν όμως ορισμένα αγαθά για τα οποία οι υποθέσεις δεν ισχύουν: ένα πλοίο που δεν πληρώνει φόρους δεν εμποδίζεται να δει ένα ναυτικό φάρο, ούτε μπορεί κάποιος να αρνηθεί να πληρώσει για την εθνική άμυνα και να αποκλειστεί προσωπικά από την προστασία της όταν χρειαστεί. Έτσι λοιπόν οι φάροι, η άμυνα και άλλα αγαθά όπως η καθαρή ατμόσφαιρα και τα δάση ονομάζονται δημόσια αγαθά για τα οποία δεν ισχύει το θεώρημα προσφοράς και ζήτησης.

Τί ισχύει για τους ψηφιακούς εκπαιδευτικούς πόρους; Σίγουρα δεν υπάρχει ανταγωνιστική κατανάλωση -αν δει το παιδί σου ένα εκπαιδευτικό βίντεο, δεν εμποδίζει το δικό μου. Είναι δημόσιο αγαθό οι ψηφιακοί εκπαιδευτικοί πόροι;

Αυτό είναι διαφορετικό ερώτημα από το αν πρέπει να διατίθενται ελεύθερα σε όλους. Το 'πρέπει' είναι ιδεολογικό ζήτημα στο οποίο ο καθένας μας και η κάθε κοινωνία απαντά διαφορετικά.

Από το μακρινό παρελθόν στο μακρινό μέλλον

Isaac Asimov: The Robot Novels (Naked Sun)
8 δισεκατομμύρια 'γήνοι' μίξερσι σε σκεπασμένες μεγαλουπόλεις
50 αποικισμένοι πλανήτες με λίγα εκατομμύρια ανθρώπους,
εξαιρετική ρομποτική τεχνολογία, υγεία και λίγους αιώνες διάρκεια
ατομικής ζωής
Έρευνα: Ατομική ή συλλογική;

Ανάγκη συνεργασίας: η έλλειψη χρόνου (και πάλι, πρβλ COVID-19)

Κι εδώ αντί για βουτιά στο μακρινό παρελθόν θα κάνουμε ένα πήδημα στο μακρινό μέλλον, ακολουθώντας το μεγάλο δάσκαλο της επιστημονικής φαντασίας.

Ο Isaac Asimov στην κλασική σειρά των ρομποτικών μυθιστορημάτων του φαντάζεται μια εξέλιξη της ανθρωπότητας όπου δισεκατομμύρια ανθρώπων έχει παραμείνει στον πλανήτη Γη και ζει σε

τεράστιες σκεπασμένες μεγαλουπόλεις, ενώ παράλληλα έχουν αποικιστεί και 50 πλανήτες σε άλλα αστρικά συστήματα όπου κοινωνίες λίγων εκατοντάδων χιλιάδων έχουν ακολουθήσει εντελώς διαφορετική εξέλιξη, αραιοκατοικημένοι, με εξαιρετική ρομποτική τεχνολογία στην υπηρεσία τους, θαυμάσια υγεία (μια και αποικήσαν πλανήτες χωρίς προηγούμενη ζωή και επομένως χωρίς παθογόνους μικροοργανισμούς) και μέση διάρκεια ζωής 400 χρόνια. Περιγράφοντας τον ανταγωνισμό ανάμεσα στη Γη και στις πρώην αποικίες της που έχουν πάρει το πάνω χέρι οικονομικά και στρατιωτικά, κάνει την εξής παρατήρηση: λέει πως η μεγάλη διάρκεια ζωής οδηγεί τους επιστήμονες ερευνητές των αποικιών σε μοναχικούς δρόμους όπου ο καθένας δουλεύει ατομικά για αιώνες ώστε να βγάλει αποκλειστικά το αποτέλεσμα που θα τον αφήσει στην αιωνιότητα. Ενώ οι κάτοικοι της Γης, επειδή ζουν μόλις λίγες δεκαετίες είναι αναγκασμένοι να συνεργάζονται -και εντέλει, αυτό είναι η διδακτική πλευρά της ιστορίας του Ασήμοφ, οι αρρωστιαρδες, μικρόζωοι, ταλαίπωροι γήνοι κερδίζουν, ακριβώς επειδή συνεργάζονται. Κι ο λόγος που συνεργάζονται είναι αντικειμενικός: έχουν λίγο χρόνο στη διάθεσή τους.

Ας γυρίσουμε τώρα στα δικά μας. Κύπρος και Ελλάδα. Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική. Πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

Στο διπλανό πίνακα βλέπουμε πόσοι άνθρωποι χρησιμοποιούν κάθε γλώσσα, είτε ως μητρική είτε ως δεύτερη. Ξεκινώντας από τα Αγγλικά και τα Κινέζικα με πάνω από ένα δισεκατομμύριο περνάμε από τα Τούρκικα με σχεδόν εκατό εκατομμύρια για να φτάσουμε στα δεκαπέντε εκατομμύρια της Ελληνικής.

Οι πολύ μικρές χώρες, όπως η Κύπρος, και οι μικρές γλώσσες, όπως τα Ελληνικά, (κι εδώ βέβαια εννοώ μικρές ως προς τον αριθμό των ανθρώπων που τις μιλούν και όχι ως προς το ρόλο τους στην παγκόσμια πνευματική ανάπτυξη) έχουν να αντιμετωπίσουν ένα εγγενές πρόβλημα στην πανεπιστημιακή τους εκπαίδευση, και μάλιστα τη μεταπτυχιακή, πρόβλημα που οξύνεται με την ψηφιακή παγκοσμιοποίηση.

Σκεφτείτε τις ανάγκες της Κύπρου σε ποικιλία επιστημονικών ειδικοτήτων, (σκεφτείτε γιατρούς, μηχανικούς, νομικούς, αρχαιολόγους, γεωπόνους). Αυτές δεν διαφέρουν πολύ

Οι ανάγκες της Κύπρου σε ποικιλία επιστημονικών ειδικοτήτων

- Μηχανικοί Θεμελίωσης υπερυψηλών κτηρίων:
Γαλλία 1000, Κύπρος 10
- Νευροχειρουργοί τρίδουμο νεύρου
Αγγλία 100, Κύπρος 2

Εκπαίδευση γιατρών, μηχανικών, νομικών, γεωπόνων σε Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία και Κύπρος:
απαιτείται ίδιος αριθμός εκπαιδευτικών πόρων!

από τις ανάγκες σε ποικιλία χωρών δεκαπλάσιων ή και εκατονταπλάσιων σε πληθυσμό. Σε αριθμό ατόμων βέβαια είναι ανάλογες με το μέγεθος. Αν λοιπόν η Γαλλία χρειάζεται 1000 μηχανικούς ειδικευμένους στη θεμελίωση υπερυψηλών κτηρίων, η Κύπρος χρειάζεται 10. Πώς θα τους εκπαιδεύσει όταν οι εκπαιδευτικοί πόροι που απαιτούνται είναι όσοι και στη Γαλλία

την Αγγλία ή τη Ρωσία; Αν η Αγγλία χρειάζεται 100 νευροχειρουργούς ειδικευμένους στο τρίδυμο νεύρο, η Κύπρος χρειάζεται 2. Πώς θα τους εκπαιδεύσει; Αυτή είναι η μία πλευρά του προβλήματος. Πάμε τώρα στη γλώσσα.

Ισχυρίζομαι πως μια γλώσσα παραμένει ζωντανή όσο παράγεται πνευματικό έργο σ' αυτή. Στα ελληνικά παράγεται πνευματικό έργο στη λογοτεχνία -και ιδιαίτερα στο θέατρο και την ποίηση-, σε αρκετές ανθρωπιστικές

επιστήμες, κάπως σε κοινωνικές και πολύ λίγο σε θετικές και εφαρμοσμένες. Το υλικό που δίνουμε στους μεταπτυχιακούς φοιτητές μας στη ΣΘΕΕ του ΑΠΚυ είναι κυρίως στα αγγλικά. Κι εγώ που διδάσκω Εκπαιδευτική Τεχνολογία στο πρόγραμμα επιστημών της αγωγής, δύσκολα βρίσκω υλικό στα Ελληνικά κι ακόμη δυσκολότερα υλικό που να έχει παραχθεί πρωτογενώς στα Ελληνικά. Κι αυτή είναι η δεύτερη, συμπληρωματική πλευρά του προβλήματος της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης σε ελληνόφωνες χώρες:

Γλώσσα ζωντανή σημαίνει παραγωγή πνευματικού έργου σ' αυτή

- Τί πνευματικό έργο παράγεται στα ελληνικά;
- Υλικό μεταπτυχιακών σπουδών στις θετικές επιστήμες
- Ανεξαρτησία χώρας: παραγωγή πολιτισμού και παιδείας

- Μπορούμε να παράγουμε ποιοτικά τους ποικίλους εκπαιδευτικούς πόρους που χρειαζόμαστε για τις μεταπτυχιακές σπουδές μας;

Χρειαζόμαστε να παράγουμε τόσους εκπαιδευτικούς πόρους όσο χρειάζονται χώρες δεκαπλάσιες και εκατονταπλάσιες σε πληθυσμό, αν θέλουμε να έχουμε μεταπτυχιακή εκπαίδευση για τις μας τις επιστημονικές ειδικότητες που χρειαζόμαστε για να αναπτυχθούμε ως ανεξάρτητα κράτη -και μ' αυτό δεν εννοώ ανεξάρτητα οικονομικά, στρατιωτικά και πολιτικά, αλλά ως ανεξάρτητοι παραγωγοί πολιτισμού και παιδείας. Και αυτό να το κάνουμε στη γλώσσα μας, με ανθρώπους πολύ λιγότερους -διότι οι διαθέσιμοι δάσκαλοι είναι αριθμητικά ανάλογοι με τον πληθυσμό μας και όχι με τον αριθμό των ειδικοτήτων.

Δεν είναι δυνατόν να παράγουμε τους εκπαιδευτικούς πόρους που χρειαζόμαστε για να εκπαιδεύσουμε στη γλώσσα μας όλες τις ειδικότητες. Είναι απαγορευτικά ακριβό. Αν κάποτε και για κάποιες επιστήμες ήταν στοιχειωδώς ανεκτό να έχω έναν καθηγητή πανεπιστημίου που θα έγραφε ένα 'σύγγραμμα' για την εκπαίδευση των φοιτητών του, κι άντε να το ανανέωνε και μια δυο φορές στη διάρκεια της πανεπιστημιακής του καριέρας, τώρα με το ρυθμό που αλλάζουν τα επιστημονικά πράγματα είναι εντελώς απαράδεκτο. Όσο το κάνουμε αυτό, παράγουμε πτυχιούχους για διορισμό στο δημόσιο, δεν παράγουμε επιστήμονες, και μάλιστα επιστήμονες που θα δουλεύουν για τα επόμενα 40 χρόνια.

Προσθέστε σ' αυτό το ότι οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι δεν κρίνονται από τα διδακτικά βιβλία που γράφουν αλλά από τα επιστημονικά άρθρα που εκδίδουν σε διεθνή περιοδικά. Πρέπει να είσαι ο Feynman, βραβείο Νόμπελ στη φυσική και χαρισματικός δάσκαλος στο Caltech για να μπορείς να διαθέσεις το χρόνο σου και για συγγραφή ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών πόρων.

Τα βιβλία του ΕΑΠ, ο Asimov και οι OER

- ΕΑΠ: 500 καλογραμμένα βιβλία – μια δεκαετία – ευρωπαϊκοί πόροι
- Δεκαπέντε χρόνια για «εναλλακτικό» υλικό (λίγο multimedia, λίγο interactive)
- Βιώσιμο μοντέλο;
- Για μας, τους μικρούς, η συνεργασία είναι όρος πολιτισμικής επιβίωσης, δεν είναι ιδεολογική επιλογή

Το ΕΑΠ ξεκίνησε παράγοντας το εκπαιδευτικό του υλικό. Γύρω στους 500 τόμους καλογραμμένα, πειθαρχημένα βιβλία, βασισμένα στις αρχές της ανοικτής και εξαποστάσεως εκπαίδευσης. Του πήρε μια δεκαετία, χρησιμοποίησε κατά κύριο λόγο συγγραφείς άλλους από το δικό τους προσωπικό και πολλούς πόρους από τα ευρωπαϊκά ταμεία. Δεκαπέντε χρόνια

αργότερα ξεκίνησε την πειθαρχημένη ανάπτυξη «εναλλακτικού εκπαιδευτικού υλικού», δηλαδή interactive multimedia. Δεν ξέρω πού βρίσκεται σήμερα, αλλά στις περιοχές που ξέρω, εξακολουθούν αν χρησιμοποιούνται βιβλία που όσο κι αν ήταν καλογραμμένα όταν ετοιμάστηκαν, σήμερα είναι παρωχημένα.

Και εδώ δένει η ιστορία του Ασήμοφ με την οποία ξεκίνησα: η μόνη λύση για την παραγωγή ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών πόρων στην ελληνική γλώσσα που να μπορούν να στηρίξουν τις ανάγκες Ελλάδας και Κύπρου για όλο το εύρος της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης που θέλουμε όταν ο καθένας μας έχει τόσο λίγο διαθέσιμο χρόνο, είναι η συνεργασία.

Και ο καλύτερος τρόπος συνεργασίας στην πνευματική παραγωγή και μάλιστα την πνευματική παραγωγή ενός κινούμενου στόχου όπως είναι οι μεταπτυχιακές σπουδές είναι η παραγωγή Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων.

Ένας καλός καθηγητής ελληνικού πανεπιστημίου, ερευνητικά διεθνώς αξιοπρεπή, είναι σε θέση να παράγει εκπαιδευτικούς πόρους υψηλού επιπέδου για ένα στενό αντικείμενο, αυτό που ερευνά και όχι για το ευρύτερο που διδάσκει. Αν λοιπόν δώσει στη διεθνή κοινότητα ως OER το δικό του κομμάτι και πάρει από τη διεθνή κοινότητα, πάλι ως OER τα υπόλοιπα, τα οποία αναδιαμορφώσει, μεταφράσει και μοιραστεί, τότε έχουμε λύση στο πρόβλημα: έχουμε καλή, ισότιμη συμμετοχή στο διεθνές ερευνητικό και διδακτικό γίγνεσθαι, καλή χρήση των ανθρωπίνων πόρων μας και οικονομικά βιώσιμο μοντέλο παραγωγής ΕΠ για όλες τις ειδικότητες που μας χρειάζονται.

Αυτή είναι, ισχυρίζομαι, η ιδιαίτερη σχέση που έχουν οι OER με την Κύπρο, την Ελλάδα, και την Ελληνική Εκπαίδευση.

Πάμε τώρα στο δεύτερο ερώτημα: η ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα στους OER και την εξαποστάσεως εκπαίδευση. Υπάρχει; Ποια είναι;

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η σχέση ανάμεσα στους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους, την Ανοικτή Εκπαίδευση, το Ανοικτό Λογισμικό και το Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Κύπρου ή το ΕΑΠ) είναι προφανής: είναι όλα 'ανοικτά'. Όμως αυτό δε θα ήταν μόνο επιφανειακό, θα ήταν και ψέμα.

Αυτή τη στιγμή επικοινωνούμε χρησιμοποιώντας το BlackBoard Collaborate Ultra, το περιβάλλον που χρησιμοποιούμε στο ΑΠΚυ για τα μαθήματά μας. Δεν πρόκειται για ανοικτό λογισμικό.

Από το εκπαιδευτικό υλικό που προσφέρουμε στους φοιτητές μας στο ΑΠΚΥ δεν γνωρίζω κανένα που να είναι Ανοικτός Εκπαιδευτικός Πόρος, ακόμη και στις περιπτώσεις που οι συγγραφείς του το προσφέρουν με άδεια Creative Commons. Τα βιβλία του ΕΑΠ, τότε τουλάχιστον που δίδασκα εκεί, δεν μπορούσες να τα βρεις ούτε αγοράζοντάς τα, όχι να τα πάρεις ελεύθερα. Όσο για την ψηφιακή τους μορφή, ξεχάστε το: εγώ προσωπικά, καθηγητής και κοσμήτορας, διευθυντής του εργαστηρίου εκπαιδευτικού υλικού και μεθοδολογίας, έπρεπε να κλέψω τα pdf των βιβλίων που δίδασκα για να τα έχω στον υπολογιστή μου.

Αν με τον όρο «ανοικτή εκπαίδευση» έρχεται στο νου σας η δωρεάν προσφορά της, σας θυμίζω ότι το ΕΑΠ ήταν το πρώτο δημόσιο πανεπιστήμιο στην Ελλάδα και το ΑΠΚυ στην Κύπρο που προσέφεραν σπουδές με δίδακτρα.

Υπάρχουν πολλές και διαφορετικές έννοιες ανοικτότητας στην εκπαίδευση και πολλές και διαφορετικές έννοιες ανοικτού πανεπιστημίου. Ισχύει, στο ΕΑΠ και το ΑΠΚυ, ότι δεν χρειάζεσαι εισαγωγικές εξετάσεις. (Δεν ισχύει όμως ότι δεν υπάρχουν προαπαιτούμενα, όπως στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο του Ισραήλ. Υπάρχουν.) Δεν ισχύει ότι μπορείς να σπουδάσεις με όποιο ρυθμό θέλεις όπως σε ορισμένα ΜΟΟC. Ισχύει ότι σπουδάζεις εξαποστάσεως και ισχύει ότι σπουδάζεις σε οποιαδήποτε ηλικία -και όχι μόνο ως θεωρητική δυνατότητα, αλλά στην πραγματικότητα οι φοιτητές μας είναι όλων των ηλικιών.

Υπάρχει λοιπόν κάποια πραγματική, ουσιαστική, αντικειμενική, αναγκαστική αν θέλετε, σχέση ανάμεσα στα εξαποστάσεως πανεπιστήμιά μας και τους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους;

Η Ανάγκη και η Ευκαιρία

Υπάρχει λοιπόν κάποια πραγματική, ουσιαστική, αντικειμενική, αναγκαστική αν θέλετε σχέση ανάμεσα στα εξαποστάσεως πανεπιστήμιά μας και τους Εκπαιδευτικούς Πόρους;

Αν λοιπόν η επιχειρηματολογία για τη σχέση OER και Ελλάδας-Κύπρου στηρίχτηκε σε μια ανάγκη, εδώ θα στηριχτεί στον αντίποδα της

ανάγκης, την ευκαιρία. Ισχυρίζομαι ότι οι OER δίνουν μια ξεχωριστή ευκαιρία στην εξαποστάσεως εκπαίδευση. Ευκαιρία που μέχρι σήμερα εν μέρει μόνο έχει αξιοποιήσει.

Το πρώτο βήμα του συλλογισμού είναι ότι πλέον η εξαποστάσεως εκπαίδευση βασίζεται στις ψηφιακές τεχνολογίες. Ίσως όχι πάντοτε, ίσως όχι εξολοκλήρου, αλλά σαφώς προς τα εκεί πάμε. Το Moodle μπορεί να μην φτιάχτηκε για τα εξαποστάσεως πανεπιστήμια, αλλά σίγουρα δίνει μια εξαποστάσεως δυνατότητα σε κάθε εκπαίδευση που το χρησιμοποιεί.

Ο ρόλος των ψηφιακών τεχνολογιών

- Από το «κάθε μούσα και το μέσο της» στην ενιαία για όλα τα πνευματικά δημιουργήματα ψηφιακή αποτύπωση και μαγνητοσκοπική αποθήκευση
- Από το μοναδικό πρωτότυπο στα πολύτιμα χειραγύρα στα ακριβά μηχανικά αντίτυπα στο αμελητέο κόστος πλήρους, παγκόσμιου, ακαριαίου μοιράσματος.
- Από το στατικό διδακτικό μονο-βιβλίο (read-only, write-once, non-interactive) στο δυναμικό πολυμεσικό, εξατομικευμένο, διαδραστικό εκπαιδευτικό υλικό
- Δεν είναι αυτόματα εκδημοκρατιστικός ο ρόλος της τεχνολογίας – χρειάζεται κοινωνική βούληση

Το δεύτερο βήμα είναι ότι η εξαποστάσεως συνδέεται όλο και περισσότερο

- με τα micro credentials,
- με την επιλογή συγκεκριμένων μαθησιακών στόχων (και εδώ και το δικό μου πανεπιστήμιο το ΑΠΚυ και το ΕΑΠ έχουν μείνει πίσω, αντιγράφοντας μοντέλα

Και τα άλλα ταιριάσματα

- Micro credentials
- Στοχευμένοι μαθησιακοί στόχοι
- Μαθησιακή δραστηριότητα, όχι 'μάθημα'!
- Άλλη αξιολόγηση: ανοικτό διαδίκτυο
- Αξιοποίηση της σύνολης ακαδημαϊκής κοινότητας

- Modular OER

παλιότερα και επιχειρηματολογώντας «να κι εγώ δίνω ισότιμους τίτλους» αντί να προχωρήσουν μπροστά λέγοντας «εγώ δίνω αυτό που χρειάζεσαι ουσιαστικά και όχι τυπικά»),

- με την μαθησιακή δραστηριότητα ως μονάδα εκπαίδευσης να αντικαθιστά το κλασικό μάθημα (και εδώ και το δικό μου πανεπιστήμιο το ΑΠΚυ και το ΕΑΠ έχουν

μείνει πίσω. Και ενώ τα αντίστοιχα ΕΕΥΜ προβάλλουν ένα διαφορετικό μοντέλο εκπαίδευσης, πολλοί διδάσκοντες παραμένουν στη διάλεξη, κάτι που κατεξοχήν χάνει όταν γίνεται με ηλεκτρονικά μέσα)

- με εντελώς νέους τρόπους αξιολόγησης (εδώ κάναμε ένα καλό βήμα το χρόνο που πέρασε)
- με την ευελιξία αξιοποίησης ακαδημαϊκών δασκάλων από περισσότερα ΑΕΙ και όχι μόνο (και εδώ το ΕΑΠ και το ΑΠΚυ έχουν προχωρήσει καλά).

Οι OER εκτός από όλα τα άλλα χαρακτηριστικά είναι και modular, ψηφιδωτοί. Συνήθως πολύ μικρότεροι από ένα διδακτικό βιβλίο, εστιασμένοι σε συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους και -εδώ είναι και η διαφοροποίηση από τα MOOC και τις άλλες άδειες CC που δεν επιτρέπουν χρήση μέρους του έργου- με δυνατότητα νόμιμης χρήσης αυτών και μόνο των κομματιών που χρειάζονται κάθε φορά.

Ένα πολύ καλό παράδειγμα τέτοιας δουλειάς από το ΑΠΚυ έγινε το χρόνο που πέρασε, αξιοποιώντας μια πρόσκληση του ΠΙ Κύπρου, συνδυάζοντας δυνάμεις μέσα και έξω από το ΑΠΚυ, και δημιουργώντας με την καθοδήγηση του ΕΕΥΕΜ και της Άντρης Αβραμίδου ειδικότερα, εκπαιδευτικό υλικό ποιότητας που αν μπορέσει να εξελιχθεί σε OER θα

Και ο έπαινος στην καλή πρακτική

- Εργαστήριο Εκπαιδευτικού Υλικού και Μεθοδολογίας του ΑΠΚυ
- Πρόσκληση Π.Ι. Κύπρου για υλικό μετεκπαίδευσης εκπαιδευτικών
- Άντρη Αβραμίδου, Στέλλα Λάμπη

- Επόμενο βήμα: Από Creative commons να γίνει πιστοποιημένα OER

αποτελέσει υπόδειγμα για το πώς πρέπει να προχωρήσει η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού στον ελληνόφωνο ακαδημαϊκό κόσμο.

Συμπερασματικά, επιστρέφοντας στα αρχικά ερωτήματα, ισχυρίζομαι ότι η ιδιαίτερη σχέση των OER αφενός με

Η (ιδιαίτερη) σχέση των OER με

(1) Ελλάδα κ Κύπρο:
Σχέση αναγκαστική για την πολιτισμική μας επιβίωση και ανάπτυξη

(2) Την εξαποστάσεως εκπαίδευση
Σχέση επιλογής: ευκαιρία για τη συνέχιση της πρωτοποριακής λειτουργίας των Ανοικτών Πανεπιστημίων (που ξεκίνησε το Βρετανικό Ανοικτό πριν εξηντατόσα χρόνια)

την Ελλάδα και την Κύπρο, είναι σχέση αναγκαστική, προϋπόθεση για την πολιτισμική μας επιβίωση και ανάπτυξη

και αφετέρου η ιδιαίτερη σχέση των OER με την εξαποστάσεως εκπαίδευση
Σχέση επιλογής: ευκαιρία για τη συνέχιση της πρωτοποριακής λειτουργίας των Ανοικτών Πανεπιστημίων (που ξεκίνησε ο παππούς μας,

το Βρετανικό Ανοικτό πριν εξηντατόσα χρόνια και συνεχίζει)